

N:o 54.

Ank. till Riksd. Kansli d. 13 April 1874, kl. 6 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, angående den beskattning, som i följd af tackjernstiondens upphörande bör bergslagerna i riket påföras; Gifven Stockholms Slott den 8 April 1874.

Genom nådig Kungörelse den 9 Juni 1871 har Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med Riksdagens beslut, förordnat, att skyldigheten inom privilegierad bergslagsort till utgörande af tackjernstionde äfvensom af skattejern och hyttegäls-jern, der någondera af dessa senare afgiftsposter blifvit åsatt och ännu qvarstode, skulle med utgången af samma år upphöra, emot det att hemman och lägenheter uti de bergslager, som icke redan vore underkastade ordinarie rotering, efter det rotetal, till hvilket de vore extra roterade, ålades rotevakansafgifter till hälften emot annan roterad jord i samma län, och att, med hufvudsaklig tillämpning af hvad Kammar- och Kommers-kollegierna uti underdånigt utlåtande den 31 December 1867 rörande grunderna och sättet för berörda förändrings genomförande förordat och hemställt, hvarje hemman och lägenhet inom privilegierad bergslagsort, som, i sin egenskap att tillhöra sådan ort, åtnjöte någon frihet i afseende på ränta, till hälften åsattes de skyldigheter härutinnan, som efter vederbörandes hörande funnes med författningarne öfverensstämma.

Genom nådigt Bref äfven af den 9 Juni 1871 till Kammar-kollegium har, jemte tillkännagifvande af Riksdagens anhållan, att, derest vid de sålunda bestämda skyldigheternas påförande någon ytterligare lindring skulle i särskilda fall visa sig af omständigheterna påkallad, Kongl. Maj:t måtte derom till Riksdagen göra nådig framställning, Kongl.

Maj:t tillika åt bemälda Kollegium uppdragit att föranstalta om de åtgärder, som erfordrades för verkställande af nyssberörda beslut i fråga om de afgifter och skyldigheter, hvilka såsom ersättning för nämnda upphörande tackjernsafgifter borde hemman och lägenheter i privilegierade bergslagsorter åläggas.

Med anledning häraf har hos Kongl. Maj:t Kammar-kollegium uti skrifvelse den 19 sistlidne December, bland annat, i underdånighet anmält, att, då, enligt hvad Kammar- och Kommers-kollegiernas ofvanberörda underdåniga utlåtande den 31 December 1867 utvisade, frihet från ordinarie rotering åtnjöttes af Nora, Hjulsjö, Lindes, Ramsbergs, Grythytte, Hellefors, Carlskoga, Lekebergs, Lerbäckes och Nya Kopparbergs bergslager i Örebro län, af Filipstads och Nyeds bergslager i Wermlands län samt af Tabergs bergslag i Jönköpings län, hvilka bergslager i stället voro, jemlikt i nåder fastställda längder, ålagda extra rotering, så hade Kammar-kollegium, i följd af Kongl. Maj:ts och Riksdagens åberopade beslut, åt Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i nämnda tre län uti skrifvelse den 8 December 1871 uppdragit att föranstalta, det de hemman och lägenheter inom dessa bergslager, hvilka till följd af sin belägenhet inom tackjernsbergslag derförinnan varit endast extra roterade, blefve från och med år 1872 och framgent efter det rotetal, hvartill de voro extra roterade, ålagda vakans-afgift till hälften mot annan roterad jord inom länet.

I afseende åter på Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut om räntors påförande har Kammar-kollegium underdånigst förmält:

att inom Nya Kopparbergs bergslag, hvilken genom Kongl. brefvet den 8 Maj 1829 blifvit från koppar- till tackjerns-bergslag förändrad, de flesta egendomar i följd deraf undergått skattläggning och deras räntor blifvit af Kollegium åren 1835 och 1838 fastställda, så att utom dessa hemman och några så kallade stadge- och rekognitions-hemman, på hvilka den nu föreskrifna skatteförändringen icke heller egde tillämpning, endast ett mantal Salbo såsom bergslags privilegium åtnjöte frihet från halfva skjutsfärdspenningarne, 75 öre rmt;

att inom Tabergs bergslag hemmanen ej åtnjöte någon annan räntefrihet än från dagsverkspenningarne, 6 öke- och 12 dränge-dagsverken på mantalet, hvarå Kollegium till Kongl. Maj:ts Befallninghafvande öfversändt förteckning;

att i Ofvansjö och Thorsåkers bergslag af Gefleborgs län hemmanen vore mot utgörande af hyttegäls-jern med 54 centner 54 skålp. 90 ort i egenskap af bergslag frikallade från 287 hjälpedagsverken sålunda,

att för hvarje dagsverke beräknats 1 lisp. 1⁶¹⁷/₁₁₄₈ skålp. hyttegäls-jern, hvilket allt förut blifvit på hemmanen fördeladt;

samt att, då sålunda inom nämnda bergslager några förhållanden ej förekomme, som försvårade den omedelbara verkställigheten af Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut uti ifrågavarande afseende, Kollegium den 8 December 1871 uppdragit åt Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro, Jönköpings och Gefleborgs län att, efter vederbörandes hörande, genom utslag, som borde Kollegii pröfning underställas, för dessa bergslager sig utlåta angående den ränta, som borde dem från och med 1872 i följd af tackjernstiondens och hyttegäls-jernets upphörande påföras; och hade dessa utslag sedermera inkommit och voro nu på Kollegii pröfning beroende.

Beträffande deremot öfriga bergslager, för hvilka någon ränteförhöjning kunde ifrågakomma, nemligen Skinskattebergs och Norbergs bergslager i Vesterås län, Nora, Hjulsjö, Lindes, Ramsbergs, Grythytte, Hellefors, Carlskoga, Lekebergs och Lerbäcks bergslager i Örebro län, Westerbergslagen i Stora Kopparbergs samt Filipstads bergslag i Wermlands län, ty inom Nyeds bergslag i sistnämnda län åtnjotes, enligt hvad Kammar-kollegium upplyst, ingen räntefrihet såsom bergslagsförmån, så erbjöde sig visserligen, för verkställigheten af Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut uti ifrågavarande afseende, samma utväg, som för de förut nämnda, nemligen att låta Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, efter vederbörandes hörande, för hvarje särskildt hemman eller grupp af sådana, för hvilka förhållandena kunde vara enahanda, genom utslag, som underställdes Kollegii pröfning, bestämman den ränteförhöjning, som borde ega rum. Men i betraktande deraf, att man härvid måste återgå till de förhållanden, som egde rum i början af 1600-talet, enär det varit genom Kongl. brefven den 18 Februari och 26 Mars 1608 samt andra kort derefter och i öfverensstämmelse dermed meddelade förordnanden räntefrihet för tackjernstillverkning först medgafs, samt att hos Läns-styrelserna icke vore att påräkna den tillgång till handlingar och upplysningar, som för meddelande af riktiga beslut erfordrades, utan sådan tillgång endast, om någonstädes, stode att finna i Kollegii arkiv, hvarest i allt fall, för kontroll af Läns-styrelsernas beslut, undersökning i ämnet måste företagas; så hade Kollegium föredragit att först låta derstädes anställa en sådan undersökning, hvars resultat Kollegium hoppats kunna blifva sådant, att detsamma, efter hand för hvarje särskild bergslag meddeladt Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande, kunde ligga till grund för det beslut

denna embetsmyndighet hade att efter vederbörandes hörande meddela och Kollegii pröfning underställa. Vid den undersökning, som sålunda företagits och sträckt sig till flera bergslager, såsom Skinskattebergs, Norbergs, Lindes och Westerbergslagen, äfven i fullföljd till nuvarande förhållanden, hade emellertid svårigheter förekommit, hvilka förhindrat verkställigheten af den plan Kollegium förut tänkt sig såsom den lämpligaste för ändamålets vinnande. Utom det att de skattehandlingar af jordeböcker, debiterings- och tiondelängder, hvilka i detta afseende rådfrågats, äfven hos Kollegium befunnits ofullständiga och för mellanrum af flera år saknats, hade äfven de samtida af dessa handlingar icke alltid med hvarandra öfverensstämt, utan företett olikheter i hemmantal, räntor och åboernas antal, som gjort det omöjligt att utreda hvilken ränta, enligt de föreskrifna grunderna, borde hvarje nu befintligt hemman, såsom dess ursprungliga eller rätta, påföras. När t. ex. i 1620 års jordebok förekomme två hemman Rosendal i Norbergs socken med hvar sin åbo och olika räntor men i längden, efter hvilken gårdskolen debiterades, fyra hemman om ett halft mantal hvardera, äfvenledes med hvar sin åbo, stadnade man i ovisshet, hvilketdera af de förra båda hemmanen blifvit fördeladt på hvardera af de fyra senare och huru stor del af räntan följaktligen borde påföras hvardera af dessa, hvilken svårighet ännu mera ökades derigenom att dessa hemman i jordeboken tio år senare väl bibehållits till antalet men minskats i hemmantalet till det ännu för dem förekommande af tillsammans $1\frac{1}{2}$ mantal, dock med tillökning i räntan från 12 till 13 dagsverken. Samma svårigheter förekomme för hemmanen Lifsdal äfven i nämnda socken, hvilka blifvit tillökade både i åboernas antal och i hemmantalet från $1\frac{3}{4}$ till $2\frac{1}{4}$ mantal, dels genom ett tillkommet kronohemman om $\frac{1}{4}$ mantal, dels genom förhöjning i den gamla skattejordens hemmantal till 2 mantal och i afseende å hvilka hemman fråga uppstode om och huru den gamla jordeboksräntan borde på dem fördelas eller ny sådan det tillökade hemmantalet påföras. Dylika svårigheter af flerahanda slag hade blifvit anmärkta för åtskilliga andra hemman i denna och andra bergslager och kunde det i allmänhet sägas, att, när olikheterna, äfven i början af 1600-talet, i jordeböckerna voro så många emellan åboernas antal och hemmantalet i en by, helst när det sistnämnda blifvit förökadt, det icke läte sig afgöra, hvilka af de nu befintliga hemmanen haft gammal, nu afskrifven jordeboksränta, och huru stor för hvardera, och hvilka åter voro nyhemman, som borde ny ränta åsättas, enligt den af Kammar- och Kommers-kollegierna i deras underdåniga utlåtande den

31 December 1867 uppgifna och förmodligen af Riksdagen, med ned-sättning blott till halfva beloppet, gillade grundsats att dels påföra skattlagdt hemman dess rätta ränta, dels ock beträffande hemman, som icke blifvit till jordeboksränta skattlagdt, förordna om bestämmandet af sådan ränta genom jemförelse med annat jemngodt hemman i orten; en åtgärd, hvilken, om den skulle ske genom rening och skattläggning efter metoden, dessutom skulle medföra alltför betydliga kostnader, jemförda med det resultat, som derigenom stode att vinna.

Då Kammar-kollegium sålunda funnit detta sätt för räntornas åsättande vara i allmänhet överkställbart, har Kollegium i stället ifrågasatt användandet af taxeringsvärdet, såsom bättre än hemmantalet bestämmande hemmanens ömsesidiga värden och skattdragande förmåga. Men vid en hos Kollegium, bland annat, för samtliga de hyttor i Filipstads bergslag, hvilka enligt Kollegiernas merberörda underdåniga utlåtande dragit jordeboksränta af osmundsjern, företagen beräkning öfver de räntebelopp, som skulle drabba hvardera af dessa hyttor om de afskrifna jernräntorna för hela bergslagen sammansloges och efter 1862 års taxeringsvärden fördelades på hyttorna, hade befunnits, att, under det en hel hytta, taxerad till 90,000 rdr, derigenom skulle tillgodonjuta en lindring i beskattningen af 169,02 procent, skulle deremot $\frac{1}{2}$ hytta, taxerad till 80,000 rdr, se sin ränta förökad med 136,02 procent; och som en sådan jemförelse, derest den gjordes endast emellan två och två hemman i en socken, de lindrigast och högst beskattade efter hemmanantal jemfördt med taxeringsvärde, utfölle ännu ofördelaktigare för de högst taxerade, ansåge Kollegium äfven detta sätt att utföra det fattade beslutet, då det nu vore fråga om att återinföra grundräntor, icke böra ifrågakomma.

I afseende åter å det sätt, som enligt Kollegiets åsigt härvid lämpligen skulle kunna användas, har Kollegium erinrat, att hemmantalsräntan alltid bestämdes efter hemmantalet, att man alltså för debiterande af den hälft utaf denna ränta, som nu borde hemmanen påföras, endast behöfde känna, hvilka de hemman voro, som deruti för bergsbruk åtnjöte lindring, att i detta afseende Kollegiernas underdåniga utlåtande den 31 December 1867 gäfvade nödiga anvisningar, samt att möjligen skeende misstag kunde dels genom besvär af de skattskyldige, dels i anmärkningsväg vid skeende revision blifva i behörig ordning rättade; och har Kollegium vidare anfört: att om med jordeboksräntan förhölls på ett analogt sätt, så att denna räntas halfva, för en bergslag enligt nyssnämnda underdåniga utlåtande frinjutna belopp lika fördelades på alla de skatte- och kronohemman, som voro derifrån befriade; så blefve

visserligen derigenom intet hemman, som dermed belades, för drygt beskattadt, enär i alla fall för hela bergslagen halfva räntan eftergäfves; utvisande en af Kollegium vid förevarande skrifvelse bifogad räkning, att för alla de $755\frac{53}{60}$ mantal i de ifrågavarande bergslagerna, hvilka åtnjöte sådan frihet, denna halfva jordeboksränta enligt de i ofvanberörda underdåniga utlåtande begagnade värden tillsammans uppginge till endast 4,504 rdr 60 öre och för hvarje helt mantal i medeltal till 5 rdr 96 öre, men enligt Kongl. Förordningen den 23 Juli 1869 inalles till 4,493 rdr 24 öre och på mantalet 5 rdr 94 öre riksmünt. Då likväl, i följd deraf att jordeboksräntan icke vore såsom hemmantalsräntan lika stor för hvarje mantal, utan kunde vara för det ena mantalet större än för det andra, beroende på olika skattläggning, det i allt fall kunde inträffa, att genom en så beskaffad lika påföring af half ränta ett och annat hemman icke komme att åtnjuta befrielse från sin särskilda halfva jordeboksränta, utan finge erlægga något derutöfver, under det ett annat hemman derigenom lindrades mer än vederborde, hemställde Kollegium, på det hvarje skäl till klagan häröfver måtte på förhand undanrödjas, huruvida icke, enligt den anvisning, Riksdagen meddelat, Kongl. Maj:t skulle finna skäl hos Riksdagen göra framställning om den ytterligare lindring häruti, att af den för hvarje bergslag eftergifna jordeboksräntan endast en tredjedel måtte de hemman, som derifrån voro befriade, till lika belopp efter hemmantalet hvarterda påföras, enligt de inom hvarje bergslag särskildt förekommande förhållanden, enär för Grythytte bergslag två olika skattläggningsgrunder blifvit tillämpade. Hela beloppet af jordeboksräntan skulle, enligt berörda uträkning, med denna nedsättning i första alternativet utgöra 3,003 rdr 7 öre och för hvarje mantal i medeltal 3 rdr 97 öre, samt i andra alternativet 2,995 rdr 49 öre eller på mantalet 3 rdr 96 öre riksmünt; och skulle debiteringen af de tillökade räntorna uti ifrågavarande bergslager, enligt berörda nådiga Kungörelse den 9 Juni 1871, från och med sistlidne år komma att verkställas.

Kongl. Maj:t har tagit detta ärende i öfvervägande och vill, med afseende å hvad Kammar-kollegium anført, härmed enligt bemälda Kollegii hemställan föreslå Riksdagen att, vid tillämpningen af de genom Kongl. Kungörelsen den 9 Juni 1871 meddelade föreskrifter angående framtida skattskyldigheten för sådana hemman och lägenheter inom privilegierad bergslagsort, som, i sin egenskap att tillhöra sådan ort, dittills åtnjutit någon frihet i afseende på räntan, måtte få så förfaras, att af den för hvarje bergslag eftergifna jordeboksräntan endast en tredjedel måtte de hemman, som derifrån äro befriade, till lika belopp efter

hemmantalet hvartdera påföras, enligt de inom hvarje bergslag särskildt förekommande förhållanden.

Handlingarne i detta mål skola tillställas det Utskott, till hvilket frågan varder af Riksdagen öfverlemnad; Och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

C. Fr. Wærn.

Utdrag af Protokollet öfver Finans-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 8 April 1874.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern för Utrikes Ärenden BJÖRNSTJERNA,
 Statsråden: BREDBERG,
 BERG,
 Friherre LEIJONHUFVUD,
 WÆRN,
 WENNERBERG,
 BERGSTRÖM,
 Friherre ALSTRÖMER och
 WEIDENHIEM.

Slutligen uppläste Departementschefen till justering ett, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts, uppå Stats-Rådets enhälliga tillstyrkande, den 20 sistlidne Mars fattade beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående den beskattning, som, i följd af tackjörnstiondens upphörande, bör bergslagerna i riket påföras.

Uppå Stats-Rådets underdåniga tillstyrkande behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla berörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagdt; och skulle i enlighet med samma förslag nådig proposition till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo
Axel Ädelgren.